

TRƯỜNG THPT PHƯỚC LONG  
Tổ: Sử- GDCD

HƯỚNG DẪN HỌC SINH TỰ HỌC MÔN LỊCH SỬ KHỐI 12  
từ ngày 13/12– 18/12/ 2021  
(Đối với học sinh không thể học tập trực tiếp)

**Bài 16:**

PHONG TRÀO GIẢI PHÓNG DÂN TỘC VÀ TỔNG KHỞI NGHĨA THÁNG TÁM  
(1939 - 1945). NƯỚC VIỆT NAM DÂN CHỦ CỘNG HÒA RA ĐỜI

**A: NỘI DUNG TRONG TÂM**

**I. Tình hình Việt nam trong những năm 1939 – 1945**

**1. Tình hình chính trị**

- 1 – 9 – 1939, Chiến tranh thế giới thứ hai bùng nổ, Pháp ra sức vơ vét sức người, sức của ở thuộc địa
- Tháng 9 - 1940, Nhật vào Việt Nam, Pháp đầu hàng, nhân dân Việt Nam chịu ách áp bức "một cổ hai tròng"
- Ngày 9 – 3 – 1945, Nhật đảo chính Pháp

**2. Tình hình kinh tế - xã hội**

- Về kinh tế: Pháp - Nhật câu kết tăng cường vơ vét bóc lột nhân dân ta.
- Về xã hội: Đời sống nhân dân cực khổ, mâu thuẫn xã hội ngày càng gay gắt.

**II. Phong trào giải phóng dân tộc từ tháng 9 – 1939 đến tháng 3 – 1945**

**1. Hội nghị Ban Chấp hành Trung ương Đảng Cộng sản Đông Dương tháng 11 – 1939**

- **Bối cảnh:** Hội nghị Ban Chấp hành Trung ương Đảng được triệu tập (tháng 11 – 1939) tại Bà Điểm (Hóc Môn) do Tổng Bí thư Nguyễn Văn Cừ chủ trì.
- **Nội dung:** Hội nghị xác định:
  - **Nhiệm vụ, mục tiêu trước mắt** là đánh đổ đế quốc và tay sai, làm cho Đông Dương hoàn toàn độc lập.
  - Tạm gác **khẩu hiệu** cách mạng ruộng đất, đề ra khẩu hiệu tịch thu ruộng đất của đế quốc và địa chủ phân bổ quyền lợi dân tộc .. và khẩu hiệu lập Chính phủ dân chủ cộng hòa.
  - **Về mục tiêu, phương pháp đấu tranh:** chuyển từ đấu tranh đòi dân sinh dân chủ sang đấu tranh trực tiếp đánh đổ đế quốc và tay sai; từ hoạt động hợp pháp, nửa hợp pháp sang hoạt động bí mật, bất hợp pháp.
  - Thành lập **Mặt trận Thống nhất dân tộc phản đế Đông Dương.**

- **Ý nghĩa:**

- + Đánh dấu sự chuyển hướng quan trọng - đặt nhiệm vụ giải phóng dân tộc lên hàng đầu
- + Đưa nhân dân ta bước vào thời kỳ trực tiếp vận động cứu nước.

**2. Những cuộc đấu tranh mở đầu thời kì mới (Hướng dẫn đọc SGK)**

**3. Nguyễn Ái Quốc về nước trực tiếp lãnh đạo cách mạng. Hội nghị lần thứ 8 Ban Chấp hành trung ương Đảng Công sản Đông Dương (5 – 1941)**

- **Bối cảnh:** Tháng 1 – 1941, Nguyễn Ái Quốc về nước trực tiếp lãnh đạo cách mạng Việt Nam, Người triệu tập Hội nghị Trung ương Đảng lần thứ 8 (từ 10 đến 19 – 5 – 1941) tại Pác Bó (Hà Quảng - Cao Bằng).

- **Nội dung:** Hội nghị xác định:

- **Nhiệm vụ chủ yếu trước mắt** của cách mạng là giải phóng dân tộc.
- Tạm gác **khẩu hiệu** cách mạng ruộng đất thay bằng khẩu hiệu giảm tô, giảm tức, chia lại ruộng công, tiến tới người cày có ruộng, thành lập Chính phủ nước Việt Nam Dân chủ Cộng Hòa...
- Quyết định thành lập **Mặt trận Việt Nam độc lập đồng minh** (19 – 5 – 1941, Việt Minh) và giúp đỡ việc thành lập mặt trận dân tộc thống nhất ở Lào và Campuchia.
- **Hình thái khởi nghĩa vũ trang** là đi từ khởi nghĩa từng phần lên tổng khởi nghĩa, coi chuẩn bị khởi nghĩa là nhiệm vụ trung tâm của toàn Đảng, toàn dân.

- **Ý nghĩa:**

- Hoàn chỉnh chủ trương được đề ra tại Hội nghị Trung ương tháng 11 – 1939 nhằm giải quyết vấn đề số một là độc lập dân tộc.
- Đề ra nhiều chủ trương sáng tạo để thực hiện mục tiêu độc lập dân tộc như lập Mặt trận Việt Minh, xác định hình thái khởi nghĩa ...

**4. Chuẩn bị tiến tới khởi nghĩa vũ trang giành chính quyền**

- **Xây dựng lực lượng chính trị:**

- Xây dựng Mặt trận Việt Minh
- Xây dựng các Hội cứu quốc
- Ban hành Đề cương văn hoá Việt Nam.

- **Xây dựng lực lượng vũ trang:**

- Thành lập những đội du kích.
- Thành lập Trung đội Cứu quốc quân I (2- 1941; Trung đội Cứu quốc quân II ra đời (15 – 9 – 1941); Trung đội Cứu quốc quân III ra đời ( 2 – 1944).
- Ngày 22 – 12 – 1944, Đội Việt Nam Tuyên truyền giải phóng quân được thành lập

- **Xây dựng căn cứ địa:**

- Xây dựng căn cứ địa Bắc Sơn - Võ Nhai
- Xây dựng căn cứ địa Cao Bằng.

→ Tháng 5 – 1944, Tổng bộ Việt Minh ra chỉ thị “Sửa soạn khởi nghĩa”.

### III. Khởi nghĩa vũ trang giành chính quyền

#### 1. Khởi nghĩa từng phần (từ tháng 3 đến giữa tháng 8 – 1945)

- Nhật đảo chính Pháp: Tối 9 – 3 – 1945, Nhật đảo chính Pháp, Pháp đầu hàng.
- Chỉ thị “Nhật - Pháp bắn nhau và hành động của chúng ta” (12/3/1945):
  - Kẻ thù chính của nhân dân Đông Dương là phát xít Nhật.
  - Thay khẩu hiệu “Đánh đuổi Pháp – Nhật” bằng khẩu hiệu “Đánh đuổi phát xít Nhật”.
  - Hình thức đấu tranh từ bất hợp tác, bãi công, bãi thị..., sẵn sàng chuyển sang tổng khởi nghĩa khi có điều kiện.
  - Quyết định “phát động một **cao trào kháng Nhật cứu nước**”.
- Diễn biến cao trào kháng nhật cứu nước ( khởi nghĩa từng phần)
  - Ở căn cứ Cao - Bắc - Lạng, Việt Nam Tuyên truyền Giải phóng quân và Cứu quốc quân cùng với quần chúng giải phóng nhiều xã, châu, huyện.
  - Ở Bắc Kỳ khẩu hiệu “phá kho thóc, giải quyết nạn đói” thu hút hàng triệu người tham gia.
  - Ở Quảng Ngãi, tù chính trị nhà lao Ba Tơ nổi dậy, lập đội du kích Ba Tơ.
  - Ở Nam Kỳ, Việt Minh hoạt động mạnh mẽ, nhất là ở Mĩ Tho và Hậu Giang.

#### 2. Tổng khởi nghĩa tháng Tám năm 1945

##### a. Nhật đầu hàng Đồng minh, lệnh Tổng khởi nghĩa được ban bố (thời cơ lịch sử):

- Ngày 15 – 8 – 1945, Nhật đầu hàng, quân Nhật ở Đông Dương rệu rã, chính phủ bù nhìn Trần Trọng Kim hoang mang lo sợ.
- Ngày 13 – 8 – 1945, Trung ương Đảng và Việt Minh ban bố “Quân lệnh số 1”, phát lệnh Tổng khởi nghĩa trong cả nước.
- Từ ngày 14 đến 15 – 8 – 1945, Hội nghị toàn quốc của Đảng họp ở Tân Trào (Tuyên Quang), quyết định phát động Tổng khởi nghĩa trong cả nước
- Từ 16 đến 17 – 8 – 1945, Đại hội Quốc dân ở Tân Trào tán thành chủ trương Tổng khởi nghĩa, thông qua 10 chính sách của Việt Minh, cử Ủy ban Dân tộc giải phóng Việt Nam do Hồ Chí Minh làm Chủ tịch.

→ **Đảng khẳng định: Đây là thời cơ “ngàn năm có một” cho cuộc Tổng khởi nghĩa thắng lợi**

##### b. Diễn biến Tổng khởi nghĩa Tám

- Chiều 16 – 8 – 1945, một đơn vị Giải phóng quân do Võ Nguyên Giáp chỉ huy tiến về giải phóng thị xã Thái Nguyên, mở đầu cuộc Tổng khởi nghĩa.
- Ngày 18 - 8 – 1945, nhân dân Bắc Giang, Hải Dương, Hà Tĩnh, Quảng Nam giành chính quyền sớm nhất cả nước.

- Ở Hà Nội, ngày 19 – 8 – 1945, hàng vạn nhân dân có sự hỗ trợ của các đội tự vệ đã đánh chiếm các cơ quan đầu não của địch như Phủ Khâm sai, Tòa Thị chính ..., khởi nghĩa ở Hà Nội thắng lợi.
- Ở Huế, khởi nghĩa giành chính quyền ngày 23 – 8 - 1945.
- Ở Sài Gòn, khởi nghĩa thắng lợi ngày 25 – 8 – 1945.
- Ở các nơi khác nhân dân nổi dậy giành chính quyền. Tổng khởi nghĩa thắng lợi trên cả nước ngày 28-8-1945.
- Chiều 30 – 8 - 1945, vua Bảo Đại thoái vị, chế độ phong kiến sụp đổ.

#### **IV. Nước Việt Nam dân chủ Cộng hoà được thành lập (2 – 9 – 1945)**

#### **V. Nguyên nhân thắng lợi, ý nghĩa lịch sử và bài học kinh nghiệm của Cách mạng tháng Tám 1945**

##### **1. Nguyên nhân thắng lợi**

###### **\* Nguyên nhân chủ quan:**

- Dân tộc Việt Nam vốn có truyền thống yêu nước, đấu tranh giải phóng dân tộc; vì vậy, khi Đảng kêu gọi thì cả dân tộc nhất tề đứng lên khởi nghĩa giành chính quyền.
- Có sự lãnh đạo đúng đắn, sáng tạo của Đảng do Chủ tịch Hồ Chí Minh đứng đầu.
- Đảng có quá trình chuẩn bị lâu dài, chu đáo, rút kinh nghiệm qua quá trình đấu tranh.

**\* Nguyên nhân khách quan:** Quân Đồng minh đánh thắng phát xít, tạo cơ hội khách quan thuận lợi cho nhân dân ta khởi nghĩa thành công.

##### **2. Ý nghĩa lịch sử:**

###### **\* Đối với đất nước:**

- Mở ra bước ngoặt lớn trong lịch sử dân tộc, phá tan hai tầng xiềng xích nô lệ của Pháp - Nhật, lật nhào ngai vàng phong kiến, lập nên nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa.
- Mở ra kỷ nguyên mới, kỉ nguyên độc lập, tự do, kỉ nguyên nhân dân lao động nắm chính quyền, làm chủ đất nước.
- Đảng Cộng sản Đông Dương trở thành một Đảng cầm quyền, chuẩn bị những điều kiện cho những thắng lợi tiếp theo.

**\* Đối với thế giới:** Góp phần vào thắng lợi của cuộc chiến tranh chống chủ nghĩa phát xít; cổ vũ mạnh mẽ các dân tộc thuộc địa trong đấu tranh tự giải phóng.

##### **3. Bài học kinh nghiệm**

- Đảng phải có đường lối đúng đắn, nắm bắt tình hình thế giới và trong nước để đề ra chủ trương, biện pháp cách mạng phù hợp.
- Tập hợp lực lượng rộng rãi lực lượng yêu nước trong mặt trận thống nhất, phân hóa và cô lập cao độ kẻ thù.
- Chỉ đạo linh hoạt, kết hợp đấu tranh chính trị với đấu tranh vũ trang, tiến hành khởi nghĩa từng phần, chớp thời cơ phát động tổng khởi nghĩa trong cả nước.

## **B. BÀI TẬP TRẮC NGHIỆM CÙNG CỘ**

**Câu 1:** Đội Việt Nam Tuyên truyền Giải phóng quân do ai làm đội trưởng? Lúc mới thành lập có bao nhiêu người?

- A. Do đồng chí Võ Nguyên Giáp - Có 36 người. .
- B. Do đồng chí Trường Chinh - Có 34 người.
- C. Do đồng chí Phạm Hùng - Có 35 người.
- D. Do đồng chí Hoàng Sâm - Có 34 người.

**Câu 2:** Mặt trận Việt Minh chính thức thành lập ngày nào?

- A. 10-5-1941
- B. 15-5-1941
- C. 19-5-1941
- D. 29- 5 – 1941

**Câu 3:** Đội Việt Nam Giải phóng quân ra đời dựa trên sự hợp nhất của các tổ chức nào?

- A. Việt Nam Tuyên truyền Giải phóng quân với đội du kích Bắc Sơn.
- B. Việt Nam Tuyên truyền Giải phóng quân với Cứu quốc quân.
- C. Việt Nam Tuyên truyền Giải phóng quân với du kích Ba Tơ.
- D. Cứu quốc quân với du kích Thái Nguyên.

**Câu 4:** Lực lượng nào tham gia vào cuộc binh biến Đô Lương (ngày 13 - 1 - 1941)?

- A. Đông đảo quân chúng nhân dân.
- B. Chủ yếu là công nhân và nông dân.
- C. Chủ yếu là nông dân.
- D. Chỉ có binh lính người Việt trong quân đội Pháp, không có quân chúng tham gia.

**Câu 5:** Bản chỉ thị "Sửa soạn khởi nghĩa" và kêu gọi nhân dân "Sắm vũ khí đuổi thù chung" là của:

- A. Ban chấp hành Đảng Cộng sản Đông Dương.
- B. Hồ Chí Minh.
- C. Tổng bộ Việt Minh.
- D. Cứu quốc quân.

**Câu 6:** Đoạn văn sau đây được Nguyễn Ái Quốc trình bày lúc nào: “Nếu không giải quyết được vấn đề dân tộc giải phóng, không đòi được độc lập tự do cho toàn thể dân tộc, thì chẳng những toàn thể quốc gia dân tộc còn chịu mãi kiếp ngựa trâu, mà quyền lợi của bộ phận giai cấp đến vạn năm sau cũng không đòi được ”?

- A. Trong Hội nghị Trung ương Đảng lần 6 (tháng 11/ 1939)
- B. Trong Hội nghị Trung ương Đảng lần 8 (tháng 5/ 1941).
- C. Trong thư gửi đồng bào toàn quốc sau Hội nghị Trung ương lần 8.
- D. Trong lời kêu gọi toàn quốc kháng chiến

**Câu 7:** Hiệp ước “Phòng thủ chung Đông Dương” được kí giữa Nhật và Pháp vào ngày nào?

- A. 23/7/ 1941.
- B. 29/7/ 1941.
- C. 7/12/ 1941.
- D. 10/12/ 1941.

**Câu 8:** Hội nghị lần 6 (tháng 11 - 1939) của Ban chấp hành Trung ương Đảng đã xác định nhiệm vụ của cách mạng Đông Dương lúc này là gì?

- A. Đặt nhiệm vụ giải phóng dân tộc và giải phóng giai cấp lên hàng đầu.
- B. Chống chủ nghĩa phát xít và chống chiến tranh.
- C. Đặt nhiệm vụ giải phóng dân tộc lên hàng đầu và cấp bách.
- D. Tất cả các nhiệm vụ trên.

**Câu 9:** Cờ đỏ sao vàng do ai vẽ mẫu, lần đầu tiên xuất hiện ở đâu ?

- A. Nguyễn Văn Tiến ; khởi nghĩa Thái Nguyên.
- B. Nguyễn Hữu Tiến ; khởi nghĩa Nam Kỳ.
- C. Nguyễn Hữu Định; khởi nghĩa Bắc Sơn.
- D. Nguyễn Hữu Đang ; khởi nghĩa Đô Lương.

**Câu 10:** Chiều ngày 16 - 8 - 1945 theo lệnh của Ủy ban khởi nghĩa, một đội Giải phóng quân do Võ Nguyên Giáp chỉ huy, xuất phát từ Tân Trào về giải phóng tỉnh nào?

- A. Giải phóng thị xã Cao Bằng.
- B. Giải phóng thị xã Thái Nguyên.
- C. Giải phóng thị xã Tuyên Quang.
- D. Giải phóng thị xã Lào Cai.

**Câu 11:** Để đối phó với tình hình mới, thực dân Pháp đã thực hiện chính sách gì?

- A. Mở cửa cho Nhật vào Đông Dương.
- B. Thẳng tay đàn áp phong trào cách mạng, thỏa hiệp với Nhật để đàn áp nhân dân ta.
- C. Thi hành chính sách “Kinh tế chỉ huy”.
- D. Tăng các loại thuế gấp 3 lần.

**Câu 12:** Đến tháng 11 - 1939, tên gọi của Mặt trận ở Đông Dương là gì?

- A. Mặt trận nhân dân phản đế Đông Dương.
- B. Mặt trận dân chủ Đông Dương.
- C. Mặt trận phản đế, phản phong.
- D. Mặt trận dân tộc thống nhất phản đế Đông Dương.

**Câu 13:** Ai là người lãnh đạo khởi nghĩa Đô Lương ?

- A. Đội Cung.
- B. Đội Quyên.
- C. Đội Dương.
- D. Đội Cấn.

**Câu 14:** “Liên hiệp hết thảy với các giới đồng bào yêu nước, không phân biệt giàu nghèo, già trẻ gái trai, không phân biệt tôn giáo và xu hướng chính trị để cùng nhau mưu cuộc dân tộc giải phóng và sinh tồn”, đó là chủ trương của Đảng Cộng sản Đông Dương khi thành lập:

- A. Mặt trận dân tộc thống nhất Đông Dương.
- B. Mặt trận dân chủ Đông Dương.
- C. Mặt trận dân chủ thống nhất Đông Dương.
- D. Mặt trận Việt Minh.

**Câu 15:** Đại hội Quốc dân được tiến hành ở Tân Trào (ngày 16 - 8 - 1945) gồm những đại biểu thuộc các thành phần và các miền nào?

- A. Ba xứ thuộc đủ các giới, các đoàn thể, các dân tộc tiêu biểu ý chí và nguyện vọng của toàn dân.
- B. Toàn thể các tầng lớp nhân dân.
- C. Giai cấp tiểu tư sản, học sinh, sinh viên, trí thức cả nước.
- D. Các đảng phái, đoàn thể, tổ chức, mặt trận trong cả nước.